

INLEIDING

Groepsdynamisch onderwijs is in de praktijk ontstaan door na te denken over de problemen die leerkrachten tegenkomen in het huidige onderwijs. Leerkrachten geven aan dat ze last hebben van werkdruk en bureaucratie, toename van leer- en gedragsproblemen en veeleisende ouders. Van leerkrachten wordt verwacht dat ze in hun eentje in de klas met deze problemen kunnen omgaan. Dat lukt niet altijd en we zien dit regelmatig terug in de media. Dit is jammer, omdat het een mooi en belangrijk vak is. Leerkrachten verlangen ernaar om in een fijne klas succesvol te kunnen lesgeven.

Wat wil de leerkracht (en wat niet)

Het groepsdynamisch onderwijs is ontstaan vanuit de onvrede van leerkrachten over het onderwijs. We hebben hieronder hun 'lusten en lasten' tegenover elkaar gezet. Deze twee lijsten zijn tot stand gekomen door leerkrachten te bevragen op teambijeenkomsten van verschillende scholen.

Het onderwerp zwakke leerkrachten wordt overigens niet zo vaak uitdrukkelijk genoemd, omdat leerkrachten compassie hebben met hun collega's en hen op deze bijeenkomsten willen ontzien. Bij doorvragen blijkt dit thema wel degelijk een rol te spelen, maar leerkrachten geven dit liever met een omweg aan door het belang van de professionaliteit van collega's te benadrukken.

Is het echt mogelijk om vanuit de linker situatie die uit het rechter beeld te bereiken? Groepsdynamisch onderwijs laat in de praktijk zien dat dit kan. De weg ernaartoe is niet gemakkelijk, omdat deze een groot appel doet op het vakmanschap van de leerkracht, en veel samenwerking en afstemming op gedragsniveau vraagt. We raken hiermee de kern van wat goed onderwijs is. Goed onderwijs is wat goede leerkrachten ervan maken!

De problemen

De eerste stap op weg naar beter onderwijs is reflecteren over de huidige problemen in het onderwijs. Onderwijsgeevenden hebben daar zo hun eigen beelden bij, die zij vervolgens vergelijken met de beelden die ons onderwijsconcept oproept. Dit kan enige spanning veroorzaken, omdat de opvattingen van groepsdynamisch onderwijs afwijken van wat gangbaar is. Een voorbeeld hiervan is dat groepsdynamisch onderwijs ook de groep als autoriteit centraal stelt. Dit proces van kritisch denken over onderwijs wordt op gang gebracht door scherp te kijken naar wat er écht gebeurt in de klassen. De actuele praktijk van het onderwijs is leidend.

Volgens het groepsdynamisch onderwijs komen de problemen in het onderwijs voornamelijk voort uit twee hoofdoorzaken: de doorgeschoten individualisering en verzwakt opvoedingsgezag.¹ Deze beide oorzaken roepen vaak emotionele reacties op.

Doorgeschoten individualisering

Veel leerkrachten hebben de opvatting dat individualisering in het belang van elk kind is. Te ver doorgevoerde individualisering schiet echter zijn doel voorbij, doordat het samen leren onder druk komt te staan. Dit proces van te ver doorgevoerde individualisering, waardoor het onderwijs in stukjes uiteenvalt, noemt groepsdynamisch onderwijs de atomisering van het onderwijs. Twee voorbeelden kunnen dit verduidelijken: afstemmen op leerbehoeften en gepersonaliseerd leren bij ICT-onderwijs.

- Bij het afstemmen van het onderwijs op leerbehoeften van afzonderlijke kinderen ontstaan allerlei vormen van clustering, die atomisering in de hand werken. Dit leidt ook tot een ander negatief effect: het vroegtijdig selecteren van kinderen in clusters. Daardoor kunnen sommige kinderen onvoldoende voortgang boeken. De opwaartse cognitieve mobiliteit wordt belemmerd, omdat kinderen gevangen blijven zitten in hun eigen cluster.
- In ICT-onderwijs wordt onderwijs op maat vaak 'gepersonaliseerd leren' genoemd. Het gevaar van dergelijk onderwijs is dat het onderwijs in de groep uiteenvalt in allemaal losse individuen met ieder hun eigen leerweg.

Atomisering van het onderwijs zorgt ervoor dat er te weinig gemeenschappelijks overblijft om echt van elkaar te kunnen leren. Onderwijs dient op de eerste plaats een gesprek te zijn tussen volwassenen en kinderen over de wereld waarin zij leven, om deze beter te begrijpen en er zelfstandig hun weg in te vinden.

Onderwijs dient op de eerste plaats een gesprek te zijn tussen volwassenen en kinderen over de wereld waarin zij leven.

Verzwakt opvoedingsgezag

Sterk opvoedingsgezag wordt vaak verward met autoritair gezag, wat niet als gewenst wordt beschouwd. Kinderen hebben echter wel degelijk behoefte aan *autoriteit*. Er is een duidelijk verschil tussen deze twee termen. Autoritair gezag is gezag waarbij het kind de opvoeder dient te gehoorzamen. Is er sprake van autoriteit, dan leert de opvoeder het kind verantwoordelijkheid te nemen voor zijn daden.

Groepsdynamisch onderwijs vindt onderwijs op maat en zelfsturing van kinderen belangrijk, maar beide zaken zijn sterk verbonden met groepscohesie en sociaal leren. Groepsdynamisch onderwijs breidt daarom het opvoedingsgezag uit met het begrip groepsautoriteit. Dit wil zeggen, dat ook een groep op een positieve manier als een autoriteit naar haar leden kan functioneren. Het gaat hierbij niet om negatieve groepsdruk of manipulaties. Dit betekent dat we kritisch moeten zijn; niet alle groepsdynamiek is positief. De groepsautoriteit in onze manier van denken dient het belang van de afzonderlijke leden van de groep.

Het groepsdynamisch onderwijs onderscheidt twee vormen van gezag: het **verticale** en het **horizontale gezag** (1.3). Beide vormen van gezag dienen versterkt te worden:

- het verticaal gezag wordt vergroot door het natuurlijk leiderschap van de leerkracht en de schoolleiding te versterken;
- horizontale autoriteit wordt vergroot door een professionele lerende cultuur, door socialisering van de kinderen en versterking van de zelfsturing bij kinderen. De sociokring en leerlingenraad zijn werkwijzen waarbij het horizontale gezag van kinderen wordt versterkt.

De oplossing

Groepsdynamisch onderwijs realiseert wat leerkrachten echt willen door de doorgeschoten individualisering te vervangen door groepsdynamiek met onderwijs op

maat, en door het opvoedingsgezag te versterken met de verticale autoriteit en uit te breiden met horizontale gezagsuitoefening. Daardoor krijgt de leerkracht het veel gemakkelijker: hij of zij heeft er als het ware een tweede leerkracht – de groep – bij gekregen.

Betekent deze aanpak een terugkeer naar een uniforme klassikale aanpak? Nee, dit is geenszins het geval. We kunnen dit laten zien aan de hand van het begrip persoonlijk leren. Persoonlijk leren heeft voor ons twee aspecten: het individuele en het sociale aspect. Beide aspecten zijn nauw met elkaar verbonden. Bij het individuele aspect speelt onderwijs op maat een rol. Het sociale aspect geeft aan dat leren niet los staat van de groep of van subgroepen. Persoonlijk leren wil ook niet zeggen, dat iemand alleen maar dingen leert die de persoon zelf leuk vindt. Er is ook sprake van een gemeenschappelijk aanbod, dat erop gericht is om zelfstandig in de samenleving te kunnen functioneren.

Groepsdynamisch onderwijs maakt van de groep een leerkracht voor ieder kind. De leerkracht en de groep als leerkracht vormen samen een hecht team om het persoonlijk leren voor ieder kind te versterken waardoor er prettig lerende groepen ontstaan met hoge opbrengsten.

In deze uitgave vind je een aantal verwijzingen naar downloadbare bijlagen. Deze zijn te vinden op de productpagina van dit boek op www.uitgeverijpica.nl.

---

¹ Brinkgreve, 2012; Furedi, 2011; Huijjer, 2015.